

Ööpäev suitsupääsukestega

FOTOD: MARI KOSE

Pääsukestele meeldib väga voorderada oma pesa sulgedega. Vahel on selle pärast lausa sulesõda peetud ja üksteise tagant napsata püütud

Eet Tuule

Eesti rahvuslind, ornitoloogiaühingu vapilind ja juba teist korda aasta linnuks valitud – milline lind kannab nii kõrgeid tiitleid? Eks ikka muiste iga maakodu elustanud suitsupääsuke. Kuna ornitoloogiaühing peab tänavu oma 90 aasta juubelit, sobib ehk korraks tänapäevast pool sajandit tagasi minna.

Et suitsupääsukeste eluga lähemalt tutvuda, otsustasin 1960. aasta suvel ühe ööpäeva talu loomalaudas veeta. Kahes sealses pesas olid pojad juba lennuvõimestunud, kuid ülejäänud kahel pääsuperel oli toimetusi sedavõrd rohkesti, et hooti jõudsin neid vaid vaeu-vaevu üles märkida.

6. juulil 24 tunni jooksul tehtud vaatluste põhjal ei saa muidugi üldistusi ega järeldusi teha, kuid mingi pildikese suitsupääsuke pesaelust siiski. Vaatluspaigaks oli Kingli küla Saaremaal praeguses Laimjala vallas. Ümberringi laius väga vaheldusrikas loodusmaastik ning toidumuret pääsukestel seal polnud.

Minu vaatluspunkt asus mõlemast laepalgi küljes paiknevast pesast vaid kuueseitsme meetri kaugusel, kuid loomi talurahvaga harjunud linde see ei häirinud. Abivahenditena sai kasutatud käekella, stopperit ja 8 x 30 binoklit.

Varahommik oli vaikne selge ja kohatise uduga. Alates kella seitsmest tekkis kiiresti tihenev kiudkihtpilvitus. Ka tuul tugevnes, paisudes päeval hooti mõõdukaks. Keskpäeval muutus

ilm lämmatavaks, rünkpilvitus tihenes, tuul vaibus uuesti ning taevasse kerkisid kõrged pilvetornid. Rünksajupilvedest kuuldus alates 15.20-st kõueköminat ja 17.15 oli äikesevihm kohal. Pärast tugevat sajuhoogu kestis nõrk soe vihm kuni 19.45-ni. Kell 20.00 oli taevas uuesti selge, tuul vaibus ja hilisõhtul ilmus roogsoo kohale jälle udu. Päevase leitsaku ajal näitas termomeeter varjus 28 kraadi.

Ühes mu vaadeldud pesas leidis neli pesapoega, teises kaks. Etteruttavalt mainin, et esimeses said noored tuule tiibadesse 9. juulil, teises 12. juulil. Veel kaks pesakonda (kolme ja nelja pojaga) olid selles laudas lennuvõimestunud aga juba 3. juulil ning veetsid ööd enne ja pärast vaatluspäeva juba hoonetest kaugemal, ilmselt roostikus. Vaatluspäeval naasid ühe lennuvõimestunud pesakonna noored oma pessa seitsmel ja teised kolmel korral, puhates seal korraga kõige rohkem 36 minutit.

Pesitsevad pääsupaavid magasid ööd aga laudalakas ja ilmselt lähestikku koos: kõigi tööpäev algas kell 4.45 ja ka magama mindi samal ajal – 22.40. Seega ärgati ja uinuti üsna täpselt ühes päikesega: päike

tõusis 6. juuli hommikul Kuressaares kell 4.34 ja loojus 22.34 ajal (kellaajad siin ja mujal vastavad praegusele suveajale). Öörahu kestis niisiis veidi üle kuue tunni ehk 25,3% ööpäevast.

Ülejäänud aeg kulus peamiselt saagijahile: kahe pojaga pesas 43,8% ja nelja pojaga pesas 45,0% ööpäevast. Noorte toitmisele ja hooldamisele kulunud aeg erines rohkem: kaks poega nõudsid endale 10,3%, aga neli poega 15,4% ööpäevast.

Päevaseid puhkepause pidasid vanalinnud ülivaldavalt päris pesa juures või ka pesas. Loomulikult leidsid kahe poja vanemad selleks rohkem aega. Märkimist väärib aga veel vast see, et nad veetsid suurema osa päevasest puhkeajast pesas: kui kokku peeti päevaseid puhkepause 20,6% ööpäevast, siis pesas 14,2%. Eriti hommiku- ja õhtutundidel: nähtavasti vajasid kaks järeltulijat veel soojendamist. Teises pesas viibiti see-eest haruharva (vastavalt 13,7% ja 0,6% ööpäevast). Ega seal nelja suurema poja kõrval enam liigset ruumi olnudki.

Kahe poja vanemate puhkehetk kestis keskmiselt kaks minutit ning kahekesi koos tõmmati hinge igal neljandal korral (38 juhul 147-st). Nelja poja vanemate näitajad osutusid küllaltki sarnasteks: samuti kaks minutit ning koos puhati igal viiendal korral (22 juhul 104-st).

Pesade vahekaugus oli vaid poolteist meetrit, kuid naabrid said omavahel hästi läbi.

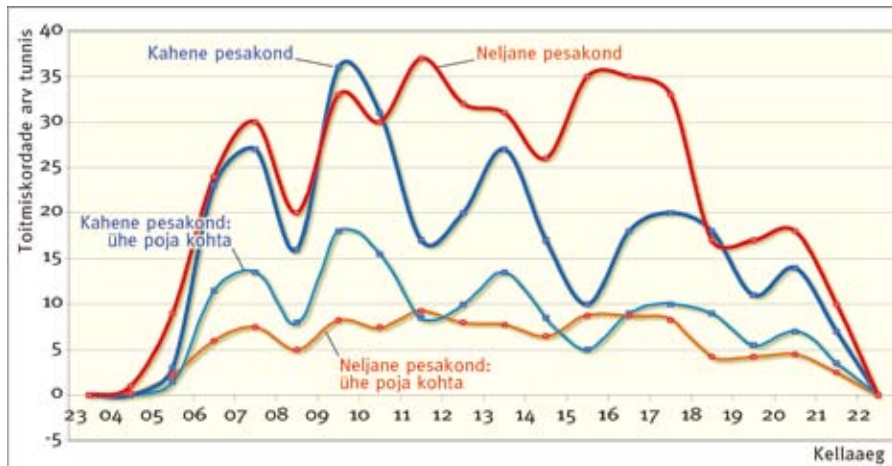
Mõlemal paaril olid aga oma kindlad puhkepaigad ja kui üks lindudest naabrite territooriumil istet võttis, kihutati ta sealt jalamaid minema. Kahel korral paisus riid nelja linnu vahel pikaks arveteklaarimiseks.

Noorte hoolduse juurde kuulus loomulikult ka pesa kasimine: tihtipeale haaras lind pärast toitmist vahepeal pesa tekkinud valge kilepakendi ja toimetas selle eemale. Vahel pillati noorte toodang nokast päris pesa juures, enamasti poetati see maha aga ühes kindlas laudanurgas: mõlemad paarid samas. Lakaluugid olid pidevalt valla ning sealtkaudu vooritigi pidevalt sisse-välja.

Kahe poja vanemad veetsid aktiivse tööpäeva hakul ligi tunni lauda ümber enda tarbeks putukaid jahtides.

Poegade toitmist alustati alles 5.40 ja täie hooga käivitus päeva tähtsaim tegevus alates 6.27-st. Toitmissageduse tippaeg jäi kella 9 ja 11 vahele, hiljem see päeva jooksul tasapisi vähenes (▣). Kahe isuka järglasega oli ilmselt suhteliselt kerge hakkama saada, pealegi väsisid nood oma raskest söömiserööst kolmel korral ära ja uinusid üheskoos pikemaks ajaks. Viimane toidumoon viidi pesa 21.35, kuid noorte öörahu algas alles 22.36.

Nelja pojaga pesakond sai esimese toiduportsu küll juba 4.51, kuid siis jäid vanemad sealsamas veel kuni 5.30-ni magama. Seejärel lubasid vanad endale veel kerge hommikueine ning 5.45 said lärmakateks muutunud pojad järgmise nokatäie. Alates 5.55-st hakkas kibekiire töö peale. Neliku nälja vaigistamine oli nähtavasti küllaltki pingeline töö:

▣ Vaadeldud kahe pääsupesa toitmise sagedus ööpäeva jooksul. Kahe pojaga pesakonnale kanti kokku 315 nokatäit (ühe poja kohta 158), neljane pesakond pidi leppima 438 nokatäiega (poja kohta 110). Öörahu lõppes ja algas mõlemas pesas üsna täpselt koos päikesega

toitmise intensiivsus jaotus ühtlaselt kogu päeva peale. Pealegi suikusid nende pojad eri aegadel, seetõttu oli alati keegi suutäisi nõudmas. Kui kõik juhtusid parajasti ärkvel olema, jagus ühest nokatäiest tavaliselt ikka igale toidumangujale. 21.37 said noored viimase noosi, vanad seltsisid nüüd naabritega, et asuda lauda lähedal iseenda nälga kustutama.

Lõviosa toidust hangiti õuest, kuid hommikujahedaga oli mõistlikum püüda saaki kärbserohkest laudast: seda mõlemad pääsupaarid kuni 7.30-ni tegidki. Ka õhtupoolikul tugevama vihma ajal viibisid kõik vanalinnud laudas, muidu ilm nende toimetusi ei mõjutanud.

Lõpetuseks üks seigake heategevusest. Isalind tuli keset päeva paraja toidunoosiga oma pesa juurde. Teisi vanalinde lähikonnas parajasti ei viibinud. Tema

kaks poega magasid ja kerges kimbatuses olev pääsuke käis neid veel paar korda vaatamas. Siis kiikas ta korra võõraste pesa, kõhkles veidi ja jagas oma nokatäie meeletult toitu manguva naabripere vahel ära. Just sel hetkel saabus teise pere emand kohale ja sööstis oma abistajale kallale. Lugu päädis üldise lööminguga, milles osalesid kõik neli täiskasvanut. Tee veel head ...

Nüüdseks on toonast Tammiku talu tabanud paljude Eestimaa maakodude saatus: mets on sedavõrd peale kasvanud, et isegi hoonete vundamente on raske üles leida. Olgu see kirjatükk selliste lautade mälestuseks, kus suitsupääsukesed lüpsi ajal sooja piima ootavate kassidega sõitlesid. ■

Eet Tuule (1941) on Eesti ornitoloogiaühingu auliige, linnuvaatlusi teinud ligi 60 aastat.

Oma elu ohtu seades pikeerib isalind pesitsuspaiga lähedusse ilmunud kiskjat. Säärase ühiskasuliku tööga hoitakse liigikaaslaste silmis oma head mainet